

Etelä- ja Länsi- Suomen maaseudun kehittämisohjelma vuodelle 2006



Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämishjelma vuodelle 2006

Julkaisun nimi:

Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämisohjelma vuodelle 2006

Julkaisija:

Maa- ja metsätalousministeriö

Kuvat:

MMM:n kuva-arkisto

ISBN 952-453-250-6

ISSN 1238-2531

Graafinen suunnittelu:

Z Design Oy

Taitto:

Vammalan Kirjapaino Oy

Kirjapaino:

Vammalan Kirjapaino Oy, 2006

Sisällysluettelo

1. Ohjelman tausta	5
1.1. Toiminta-alue	5
1.2. Toiminnan tausta ja tarve	5
1.2.1. Tietoja ohjelma-alueesta	5
1.2.2. Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämisohjelman suhde alueelliseen maaseudun kehittämisohjelmaan	7
2. Ohjelman strategia ja tavoitteet	8
2.1. Määrälliset ja laadulliset tavoitteet	8
3. Ohjelman toimintalinjat, toimenpiteet ja rahoitus	10
3.1. Ohjelman toimintalinjat ja toimenpiteet	10
3.2. Rahoitus	11
3.3. Tukitasot	11
3.4. Ylimaakunnalliset hankkeet	13
3.5. Toimintaryhmätyö ohjelmassa	13
3.6. Hankkeiden valintakriteerit	13
4. Hallinnointi ja täytäntöönpano	14
4.1. Toimivaltaiset viranomaiset ja vastuuelimet	14
4.2. Ohjelman toimeenpano ja eri ohjelmien yhteensovittaminen alueilla	14
4.3. Täytäntöönpano	15
4.3.1. Hakumenettely	15
4.3.2. Rahoituspäätökset	15
4.3.3. Tuen maksaminen	15
4.3.4. Tiedotus	15
4.3.5. Ohjelman toimenpiteiden ympäristövaikutukset	15
4.3.6. Tavoitteiden toteutumisen seuranta, arviointi ja raportointi	16
4.4. Toiminnan valvonta	16
5. Ohjelman sulkeminen	17
LIITTEET	18
1. Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämisohjelman alueella käytössä oleva kuntaluokittelu	18
2. Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimintalinjat ja toimenpiteet	24
3. Säädökset	30
Tiivistelmä	31

1. Ohjelman tausta

1.1. Toiminta-alue

Kansallisesti rahoitettava Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma (ELMA) on laadittu Etelä- ja Länsi-Suomeen tavoite 1 -ohjelman ulkopuolisille alueille. Samalle alueelle kuin, missä on toteutettu alueellista maaseudun kehittämissuunnitelmaa (ALMAa). Alueeseen kuuluvat Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Hämeen, Pirkanmaan, Kaakkois-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan TE-keskusalueet kokonaisuudessaan sekä osia Keski-Suomen, Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan TE-keskusten alueista. Ohjelmaa toteutetaan koko tällä alueella lukuun ottamatta suurimpien kaupunkien (Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Turku, Oulu, Lahti, Pori, Jyväskylä, Lappeenranta, Kotka ja Vaasa) asemakaava-alueita. Ahvenanmaa ei kuulu alueeseen.

Ohjelma-alueella toteutetaan kaudella 2000–2006 myös muita ohjelmia: Etelä- ja Länsi-Suomen tavoite 2-ohjelmia sekä tavoite 3, EQUAL-, LEADER+-, POMO+-, INTERREG- ja horisontaalista maaseudun kehittämissuunnitelmaa.

1.2. Toiminnan tausta ja tarve

1.2.1. Tietoja ohjelma-alueesta

Yleistä alueen kehittämisestä

Tyypillistä viime vuosien kehitykselle on ollut niin menestyksen kuin heikonkin kehityksen voimakas kasaantuminen. Kehityksen tasaantumisen huolimatta erot alueiden välillä ovat edelleen

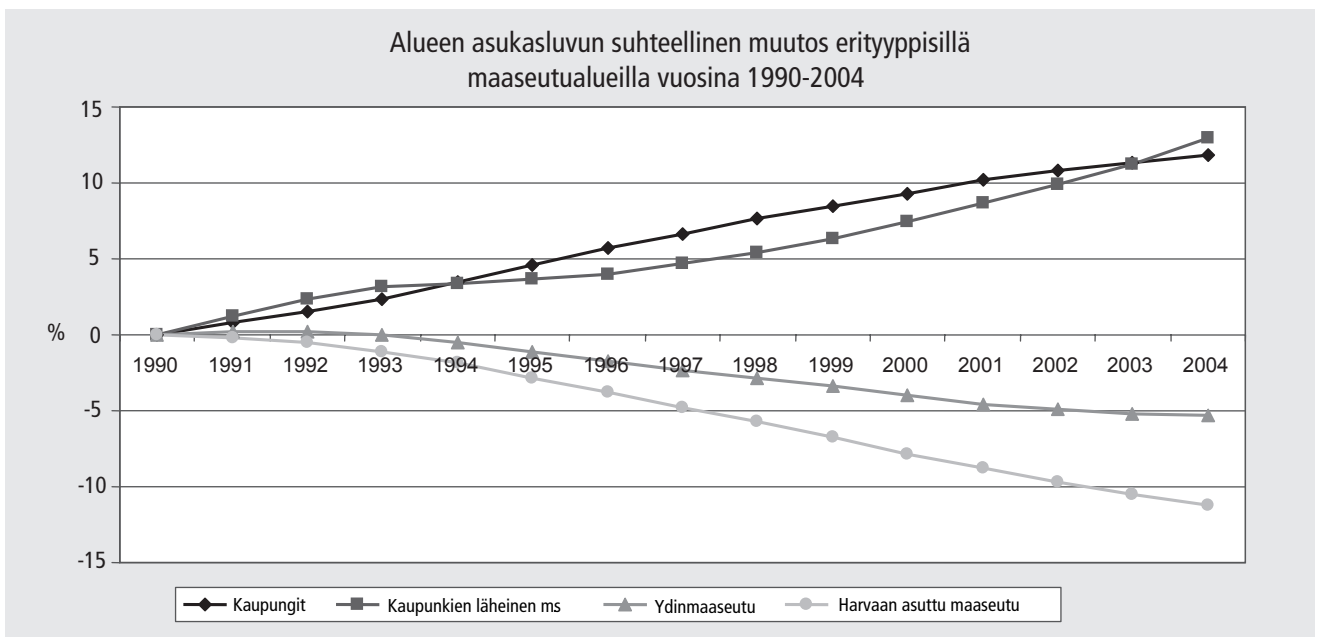
suuret. Niin väestön, työpaikkojen, tuotannon, osaamisen kuin tulokehityksenkin suhteen heikosti kehittyneet alueet keskittyvät koko valtakunnan alueella edelleen Lapin ja Itä-Suomen alueille ja vastaavasti parhaiten menestyvät alueet Uudellemaalle, Varsinais-Suomeen, Pirkanmaalle, Keski-Suomeen ja Pohjois-Pohjanmaalle.

Alueiden ammatillinen perusosaaminen perustuu alueellisesti kattavaan ja monipuoliseen toisen asteen oppilaitosverkostoon ja alueellisesti hajautettuun korkeakoululaitokseen, joka muodostuu yliopistoista ja ammattikorkeakouluista. Yliopistojen tutkimustoiminnan ja ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyön yhteydet alueen eri toimijoihin toteutuvat mm. erilaisen projektitoiminnan kautta. Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on tuottaa alueille ammatillisesti suuntautunutta asiantuntijatyövoimaa ja suunnata tutkimus- ja kehitystyötä työelämän ja erityisesti pk-yrityssektorin sekä hyvinvointipalvelujen kehittämiseen. Alueellisessa kehittämisessä korkeakoulujen peruskoulutuksen rinnalla korostuu enenevästi aikuiskoulutuksen sekä tutkimus- ja kehitystyön merkitys.

Väestötietoja

Koko ohjelma-alueella oli vuoden 2004 lopussa 4 208 556 asukasta. Väestön lisäys edellisestä vuodesta oli 0,5 prosenttia. Kaupunkimaisilla alueilla (kaupungit ja kaupunkien läheinen maaseutu) väestö lisääntyi 0,7 prosentilla (edellisenä vuonna 0,7 %). Väestö lisääntyi kuitenkin vain voimakkaasti kehittyvässä maakunnissa. Muutama kokonainen maakunta kärsii lievää väestötappiosta.

Ohjelman painopistealueella, ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla, oli vuoden lopussa 852 004 asukasta. Väestön määrä väheni siellä edellisestä vuodesta 0,2 prosenttia



Kuva: Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma-alueen asukaslusun suhteellinen muutos erityyppisillä maaseutualueilla vuosina 1990–2004

(edellisenä vuonna 0,4 %). Maaseutumaiset alueet menettivät väestöään hieman vähemmän kuin edellisenä vuonna. Harvaan asutulla maaseudulla vuonna 2004 väestö väheni 0,73 prosentilla, joka on hitusen vähemmän kuin edellisenä vuonna (0,92 %). Maaseutumaisten alueiden väkiluvun väheneminen on parin viime vuoden aikana selvästi hidastunut.

Muuttotappiosta kärsivät maaseutualueiden lisäksi useat kokonaiset maakunnat. Kuitenkaan ei olla palaamassa suurten muuttovuosien tahtiin. Maaseutualueiden väestöä vähentävät sekä syntyvyyttä suurempi kuolleisuus että nettomuuton negatiivisuus. Alhaisen syntyvyyden ja aktiivisessa iässä olevien poismuutto vaikuttavat myös ikärakenteeseen niin, että aktiivisessä iässä olevien suhteellinen osuus on maaseudulla alhaisempi kuin kaupunkimaisilla alueilla. Koska poismuuttavista suurempi osa on naisia, on maaseutualueilla selvästi vähemmän aktiivi-ikäisiä naisia kuin miehiä. Tämä puolestaan laskee syntyvyyttä.

Työllisyys

Vuonna 2004 työllisiä oli Suomessa keskimäärin 2 365 000 henkilöä eli saman verran kuin edellisenä vuonna. Työllisten määrä heikkeni vielä alkuvuodesta, mutta kääntyi nousuun vuoden loppua kohden. Vuonna 2004 keskimääräinen työllisyysaste kuitenkin laski edellisvuotiselta tasolta 0,1 prosenttiyksikköä 67,2 prosenttiin, mikä johtui työikäisen väestön määrän kasvusta.

Vuonna 2004 työttömiä oli Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan keskimäärin 229 000 henkilöä. Edellisestä vuodesta työttömien määrä väheni noin 6000 henkilöä. Työttömien osuus työvoimasta vuonna 2004 oli Tilastokeskuksen mukaan koko maassa 8,8 prosenttia. Työttömyys aleni 0,2 prosenttiyksikköä edelliseen vuoteen nähden.

Suomessa työttömyyden alueellinen kehitys oli epäyhtenäistä vuonna 2004. Etelä-Suomessa työttömyys kääntyi kasvuun, mutta itäisen ja pohjoisen Suomen alueilla työttömien työnhakijoiden määrät ovat edelleen alentuneet. Tämä kehitys on merkinnyt alueellisten työttömyyserojen pienenemistä. Työvoimaja elinkeinokeskuksittain tarkasteltuna vuonna 2004 työttömien työnhakijoiden määrä kasvoi Uudellamaalla 3,6 %, Varsinais-Suomessa 0,9 % ja Satakunnassa 2,3 %. Kaikkien muiden TE-keskusten keskimääräinen työttömyys aleni. Eniten työttömien määrä väheni Kainuun (-4,3 %) TE-keskuksen alueella.

Vuonna 2004 päätoimialoista työttömyys väheni eniten teollisuudessa, jossa työttömyysaste laski 5,8 prosentista 5,2 prosenttiin. Työttömyys aleni selvästi myös rakentamisen alalla. Koko rakentamistoiminnassa työttömyysaste laski 10,3 prosentista 9,8 prosenttiin. Työttömyys laski erityisesti maa- ja vesirakennusalalla. Ammateittain tarkasteltuna työttömien työnhakijoiden määrä laski maa- ja metsätalouden, kuljetus- ja liikennealan, teollisuuden, rakennusalan ja palvelualan ammateissa. Vastaavasti työttömien työnhakijoiden määrä lisääntyi sosiaali- ja terveydenhoidon, luonnontieteellisen, tietojenkäsittelyn ja hallinto- ja toimistotyön aloilla.

Maaseudun yritystoiminta

Yritys- ja toimipaikkarekisteriin rekisteröidyistä pienyrityksistä yhteensä noin kolmannes toimii maaseudulla. Vuonna 2002 maaseudun pienyrityksiä oli kaikkiaan 65 400. Näiden yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 12,4 mrd. euroa ja henkilöstö (yrittäjät+ työntekijät) 107 300 henkilöä. Vuosina 1997–2002 yritysten määrä on kasvanut 2%, henkilöstömäärä 9% ja liikevaihto 15%. Vuonna 2003 yrityksistä noin 14% toimi teollisuudessa, 17% rakentamisessa ja kaupassa sekä 40% palveluissa.

Maaseudun kehittymisen ja kilpailukyvyn kannalta teollisten työpaikkojen ylläpitämistä ja lisäämistä maaseudulle pidetään tärkeänä. Erityisesti on korostettu elintarvikealan ja puun jalostuksen kehittämistä. Elintarvikealan yrityksistä 55% ja puun jatkojalostusta harjoittavista pienyrityksistä 67% sijaitsee maaseudulla. Palveluala on maaseudullakin suurin yksittäinen toimiala. Se onkin viime vuosina kasvanut voimakkaasti.

Vaikka koko maan tasolla maaseudun pienyritysten määrä, liikevaihto ja henkilöstö ovat tasaisesti kasvaneet, alueiden erilaistuminen on ollut nopeaa. Harvaan asutuilta alueilta muuttoliike on lisännyt myös yritysten muuttamista taajama-alueille. Eräillä syrjäisillä alueilla myös taajamissa sijaitsevien yritysten määrä on kääntynyt laskuun.

Maatalous

Maatilojen lukumäärä on laskenut 26 prosenttia EU-jäsenyyden aikana. Vuonna 2004 Suomessa oli yli yhden peltohehtaarin suuruisia tukia hakeneita maatiloja kaikkiaan noin 71 000 kappaletta. Alueella maatilojen poistuma vuosina 1996–2004 on hieman vähäisempää kuin koko maassa keskimäärin. Suhteellisesti eniten vähenemistä on tapahtunut Itä-Suomessa (29%) ja vähiten Pohjois-Suomessa (21%). Väli-Suomessa (26%) ja Etelä-Suomessa (25%) muutos on ollut jotakuinkin yhtä suurta. Maatilat jakaantuvat entistä enemmän kahteen ryhmään. Osa tiloista keskittyy laajaan ja intensiiviseen maataloustuotantoon, jossa suuria tuotantoyksiköitä syntyy entistä enemmän tilojen yhteistyön varaan. Toisaalta monialaisia maatiloja syntyy koko ajan lisää ja muun yritystoiminnan osuus viljelijöiden toimeentulosta lisääntyy.

Maatilojen muu yritystoiminta

Vuonna 2003 maatalouden ohella muuta yritystoimintaa harjoittavia tiloja oli 23 550, eli 32% suomalaisista tiloista oli monialaisia. Monialaisten tilojen määrä on kasvanut 8% vuodesta 2000. Muun yritystoiminnan aloittaminen liittyy usein maatalon toimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin; maaseudun tuotteille ja palveluille on muodostunut uutta kysyntää, toisaalta maaseudun haasteet ovat saaneet viljelijäperheet hakemaan uusia toimeentulon lähteitä. Uutta toimintaa on perustettu erityisesti palvelualoille.

Vuonna 2003 lukumääräisesti monialaisia tiloja oli eniten Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla. Toisaalta suhteessa

alueen tilojen lukumäärään tiloja oli eniten Uudellamaalla. Tilat toimivat lukuisilla eri toimialoilla. Yleisin päätoimiala on koneurakointi (38 % monialaisista tiloista). Yleisiä toimialoja ovat myös matkailu, erilaiset muut palvelut sekä puun ja elintarvikkeiden jatkojalostus. Tiloilla harjoitettava yritystoiminta liittyi usein kiinteästi maatalouteen siten, että tilan kalustoa, rakennuksia, aluetta tai tuotteita käytettiin toimintaan ja tilan haltija, puoliso, perheenjäsen tai ainakin yksi tilayhtymän osakas osallistui siihen.

Metsätalous

Kansallisen metsäohjelman 2010:n (KMO) toteutus jatkuu. Metsätalouden kohtuullinen kannattavuus sekä metsänomistajien ja valtion kasvaneet panokset lisäsivät metsien hoito- ja perusparannustöitä, joissa useimmissa lähestytään metsäohjelmassa määriteltyjä tavoitteita. Erityisesti nuoren metsän hoidon tavoitteet saavutettiin edellisvuotta paremmin. Kansallisella rahoituksella toteutettu metsänparannustoiminta ja ohjelman metsien käyttöön ja puun jatkojalostukseen painottunut rahoitus tukee hyvin toisiaan.

Metsä- ja energiapolitiikassa puun energiakäytön lisääminen on otettu yhdeksi kehittämisen painopistealueeksi, jota edistetään sekä julkisen että yksityisen sektorin toimenpiteillä ja rahoituksella. Työryhmäesitys Uusiutuvan energian edistämiseksi (KTM 5.12.2002) voimistaa toimia metsäenergian hyödyntämiseksi. Toimenpiteissä korostetaan sekä energiapuun korjuuta että käyttöä tukevien toimenpiteiden merkitystä. Puuenergian käytön ja lämpöyrittämisen kautta on varsin nopeasti luotavissa uusia työmahdollisuuksia.

1.2.2. Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman suhde alueelliseen maaseudun kehittämissuunnitelmaan

Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman (ELMA) tavoitteena on turvata niiden maaseudun yrittämistoiminnan ja kehittämistoimenpiteiden toteuttaminen, joista alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman (ALMA) toimin ohjelmakaudella 2000–2006 on saatu hyviä kokemuksia. Ilman ELMA -ohjelmaa alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman ja seuraavan EU -ohjelmakauden väliin olisi jäänyt vuonna 2006 siirtymäkausi, sillä ALMA päättyi EU:n maatalousrahaston tukiosaston (EMOTR-T) säännösten vuoksi aiemmin kuin tavoite 1-, LEADER + ja POMO+ -ohjelmat. Tämä asettaisi ALMA -alueen eriarvoiseen asemaan muiden ohjelma-alueiden kanssa maaseudun kehittämistyössä. Jotta maaseudun kehittämistyö ei katkeaisi, eikä syntyneitä verkostoja tai kokoneita ja päteviä kehittämistyön tekijöitä menetettäisi, puolsi hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta kokouksessaan 15.6.2004, että ALMA -alueen maaseudun kehittäminen ja yritysten investoinnit turvataan myös Etelä- ja Länsi-Suomessa nykyisen EU-rahoituskauden lopussa.

ALMA -alueen TE-keskukset ovat laatineet alueelleen ALMA:n pohjalta yhteistyössä keskeisten yhteistyötahojen kuten kuntien, TE-keskuksen muiden osastojen, toimintaryhmien ja maakunnan liittojen kanssa ELMA- toimintasuunnitelman, jonka maakunnan yhteistyöryhmän maaseutujaosto on hyväksynyt. Maa- ja metsätalousministeriön pyytämistä toimintasuunnitelmista käy ilmi, miten ELMA-varat aiotaan alueella käyttää yhteisen alueen tavoitteiden ja painopisteiden pohjalta sekä suhteutettuna alueen kehittämissuunnitelmaan. Näitä toimintasuunnitelmia käytettiin myös koko aluetta koskevan ELMA -ohjelman valmistelussa. Parhailaan TE-keskukset ovat myös käynnistämässä alueensa tulevan EU-ohjelmakauden valmistelua yhteistyössä sidosryhmien kanssa. ELMAsta saatuja kokemuksia ja taitoja voidaan hyödyntää myös tulevan EU-kauden suunnittelussa.

Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaa toteutettaessa huomioidaan myös jo ALMA -ohjelmassa tukien porrastuksen perusteena käytettyä maaseutuluokittelua (liite 1). Koska maaseutualueet ovat keskenään hyvinkin erilaisia, pyritään em. luokittelulla ottamaan huomioon alueiden kehittyneisyserot. Luokittelussa kunnat on jaettu harvaan asuttuun, ydin- ja kaupunginläheiseen maaseutuun sekä kaupunkeihin. Luokittelu perustuu maaseutumaisuuden astetta kuvaaviin etäisyys-, väestö-, työpaikka-, toimiala-, alkutuotantovaltaisuus- yms. indikaattoreihin, joista luokittelu on muodostettu monimuuttujamenetelmällä. ELMA-ohjelmaa varten kuntaluokittelua ei muuteta, vaikka alueella on tapahtunut kuntaliitoksia, jotta seuranta voidaan tarvittaessa toteuttaa koko ohjelmakautta koskien. Kuntaluokittelu tultaneen uudistamaan tulevaa ohjelmakautta varten.

Alma-ohjelman toteutumatietoja

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman julkisesta rahoituksesta on 31.12.2004 mennessä sidottu EU:n ja valtion varoja 83,4 % koko ohjelmakauden kehiksestä. Vastaavasti maksatusprosentti on 50,3 %. Hankkeita oli yhteensä 7 734, joista toimintaryhmillä 1 257 kappaletta. Yrityshankkeiden osuus sidonnoista 31.12.2004 tilanteen mukaan oli 25,8%. Jos yrityshankkeiden määrää tarkastellaan kuitenkin kappaleittain, on niiden osuus 63,4% kaikista hankkeista. Paikallisten toimintaryhmien työ on myös vakiintunut täydentäväksi osaksi ohjelmaa. EU:n ja valtion rahoituksesta on kohdistettu harvaan asutulle maaseudulle ja ydinmaaseudulle 55 %.

ALMA -ohjelma on saavuttanut asetetut tavoitteet hyvin. Tulokista voidaan mainita seuraavaa. Alla olevat tiedot 31.12.2004 mukaan:

- Uusia työpaikkoja 3 833 kpl, joista naisille 40,3 %
- Säilytettyjä työpaikkoja 17 554 kpl, joista naisille 41,2 %
- Hankkeen aikaisia työpaikkoja 3 630 kpl, joista naisille 39,4%
- Uusia yrityksiä 1 504 kpl, joista naisille 36 %
- Kylien kehittämissuunnitelmia 550 kpl

2. Ohjelman strategia ja tavoitteet

Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämisohjelman keskeisinä tavoitteina ovat maaseudun elinkeinojen kehittäminen ja monipuolistaminen sekä työllisyyden, osaamisen ja hyvinvoinnin parantaminen. Ohjelman keskeisiä kehittämisen välineitä ovat yritysrahoitus, laajat kehittämishankkeet ja toimintaryhmyt. Maaseudun elinvoimaisuuden kannalta on tärkeää erilaisten maaseutualueiden ja kylien myönteinen kehittyminen asuin-, työ- ja yrittämisen ympäristöinä. Erityisesti ohjelmalla tähdätään ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun kehittämistyöhön.

Maaseudun yritysten on haettava toiminnan lähtökohtia niistä vahvuuksista, joita maaseudulla on. Selviä ylivoimatekijöitä ovat puhtaat elintarvikkeet sekä metsät ja puu raaka-aine. Maatilojen toimeentuloperustan säilymiseen tarvitaan sekä maa- ja metsätalouden kilpailukykyä turvaavia toimenpiteitä että maatilojen toimeentulopohjan laajentamista yritystoimintaa monipuolistamalla. Maatilojen kustannuksia voidaan alentaa mm. tiiviillä tilojen välisellä yhteistyöllä. Puuenergian käyttöä lisäämällä ja puutuoteteollisuuden tuotantoketjuja ja -verkostoja kehittämällä on mahdollisuus luoda runsaasti uusia työpaikkoja. Uusien toimialojen kehittämistä ei myöskään tule unohtaa.

Uusia työpaikkoja syntyy nykyisin eniten palveluelinkeinoissa. Maaseudun yritysten on otettava osansa tästä kasvusta. Maaseudun elinvoimaisuuden lisäämisen kannalta merkityksellisiä ovat oman alueen ulkopuolelle palveluitaan myyvät yritykset. Näitä ovat mm. matkailu- ja virkistyspalveluita tarjoavat yritykset sekä muualle palveluitaan markkinoivat tietotyö- tai muut yrityspalveluyritykset. Monenlaisia hoivapalveluita voidaan tuottaa myös muualta rahansa tuoville asiakkaille. Tässä piilee lähivuosina ehkä suurin maaseudun palveluyrittämisen mahdollisuus. Tulevaisuudessa nykyistä huomattavasti suurempi osa väestöstä maksaa vanhuudessaan tarvitsemastaan hoivasta ja muista palveluista itse. Tällöin kilpaillaan laadulla ja ympäristötekijöille. Maaseudulla on tässä selvä etulyöntiasema.

Kehittämistyön keskeinen keino on osaamisen lisääminen. Menestyvää yritystoimintaa voidaan luoda vain yhdistämällä voimavarat ja mahdollisuudet osaamiseen. Elinikäinen oppiminen on osa tulevaisuuden maaseutua. Ohjelman toimenpiteillä turvataan maaseutuyritysten kehittäminen ja uuden yritystoiminnan sekä yrittämiseen liittyvien investointien, verkostoitumisen, osaamisen ja neuvonnan edistäminen. Yritysneuvontapalveluiden avulla maaseudulle luodaan uusia yrityksiä ja edesautetaan olemassa olevien yritysten kasvua sekä maaseudun yritysten sukupolvenvaihdoksia.

ALMA-kaudella on TE-keskusalueilla saatu hyviä kokemuksia maakunnan avaintoimialoja vahvistavista teema- tai työohjelmista, joiden toimintaa on perusteltua jatkaa. TE-keskusalueilla tuetaan ELMA varoin mm. seuraavia toimialakohtaisia teemaohjelmia: puuenergian käyttö, puun jatkojalostus, elintarvikkeiden jatkojalostus, maaseutumatkailu, kylien kehittäminen, hoiva-ala ja alihankintayrittäjyys.

Maaseudun kehittämistyö tarvitsee aktivoivaa, elämänuskoa luovaa yhteisöllistä kehittämistyötä, jossa kannustetaan ihmisiä itse ottamaan vastuu oman elin- ja työympäristönsä parantamisesta. Väestörakenteen pitäminen tasapainoisena edellyttää maaseudun keskusten ja kylien vetovoiman lisäämistä sekä etenkin nuorten ja naisten työmahdollisuuksien parantamista. Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämisohjelma varmistaa maaseudun paikallisen omaehtoisuuden perustuvan asukaslähtöisen toiminnan jatkumisen, turvaamalla alueen 20 ALMA -toimintaryhmän työn.

ELMA turvaa maaseudun kehittämistoimet EU -ohjelmakausien välissä. Erilaisissa toimintavoissa ja hankkeissa saatu osaaminen antaa mahdollisuuksia myös tulevan EU -kauden 2007–2013 valmisteluun.

2.1. Määrälliset ja laadulliset tavoitteet

Ohjelman valmistelun lähtökohtana on, että ohjelman päätöksenteko, lomakkeet, järjestelmät ja seuranta ovat yhteneväisiä ALMA -ohjelman kanssa. Näin tulokellisuuden seurantaa voidaan jatkaa yhtenäisesti. Siten myös ELMAN määrälliset tavoitteet ja vaikuttavuusindikaattorit eri toimintalinjojen ja toimenpiteiden osalta ovat pitkälti samat kuin ALMA ohjelmassa. Kaikissa ohjelman toimenpiteissä on läpäisyperiaatteella otettava huomioon: yrittäjyyden ja osaamisen vahvistaminen, yhteistyö ja yhteistyökulttuurin vahvistaminen, kuluttajan arvostukset sekä ympäristöstä huolehtiminen.

Ohjelman tavoitteena on maaseudun elinkeinojen kehittäminen ja monipuolistaminen sekä työllisyyden parantaminen. Keinoja ovat elinkeinorakenteen monipuolistaminen vastaamaan kysyntää, yritystoiminnan ja työmahdollisuuksien lisääminen sekä maatilojen toimeentuloperustan vahvistaminen (työpaikka- ja elinkeinotavoite), maaseutukylien säilyttämisen tukeminen toimivina asuin-, työ- ja yrittämisen ympäristöinä (asumistavoite), muita tavoitteita tukeva laaja-alainen osaamisen lisääminen (osaamisen vahvistamistavoite) sekä ympäristön tilaan myönteisesti vaikuttavien toimenpiteiden tukeminen (ympäristötavoite). Toisaalta pyritään myös hidastamaan harvaan asutun ja ydinmaaseudun väkiluvun alenemista saaden näin aikaan ohjelma-alueella tasapainoinen väestökehitys ja -rakenne koko ohjelmakaudella 2000–2006 (väestötavoite).

Ohjelman vaikuttavuus ja ohjelman indikaattoreita

1) Elinkeinollisuus

Tavoitteena on vaikuttaa erityisesti harvaan asutun ja ydinmaaseudun elinkeinorakenteen monipuolistumiseen. Tavoitteena on, että 55% ohjelman rahoituksesta käytetään yritysrahoitukseen. Ohjelmassa syntyy 300 kpl uusia yrityksiä.

2) Työllisyys

Tavoitteena on lisätä työn tekemisen mahdollisuuksia maaseudulla. Ohjelmalla vaikutetaan 850 uuden työpai-kan syntymiseen, joista harvaan asutulle ja ydinmaaseu- dulle 550

3) Väestö (seurataan yhdessä ALMA -ohjelman kanssa)

- Tavoitteena on vaikuttaa erityisesti harvaan asutun ja ydinmaaseudun väkiluvun alenemisen hidastumiseen.
- Sukupuolten jakauma: harvaan asutun ja ydinmaaseu- dun väestön sukupuolirakenne tasapainottuu vastaa- maan koko maan keskiarvoa.
- Väestön ikäjakauma: harvaan asutun ja ydinmaaseu- dun väestön ikärakenne ei heikenny nykyisestään.

4) Ympäristö

Ympäristöön positiivisesti vaikuttavien hankkeiden määrää seurataan ja arvioidaan yhdessä ALMA -ohjelman kanssa.

Kaikkien em. kohtien vaikuttavuusindikaattoreiden toteutumista tullaan seuraamaan ja arvioimaan yhdessä ALMA -ohjelman kanssa, jotta saadaan tietoa myös koko kauden 2000–2006 kehityksestä.

Ohjelman tulosindikaattoreiden seuranta tapahtuu toimintalin- joittain ja tuotosindikaattoreiden seuranta toimenpiteittäin (lii- te 2).

3. Ohjelman toimintalinjat, toimenpiteet ja rahoitus

3.1. Ohjelman toimintalinjat ja toimenpiteet

ELMA ohjelman toimintalinjat ja toimenpiteet ovat lähes samat kuin ALMA -ohjelman asiakirjassa on esitetty. Toimenpiteisiin liittyy kuitenkin joitakin poikkeuksia ALMA -ohjelmaan verrattuna. Toimintalinja 1 toimenpide i: muut metsätaloustoimenpiteet (metsänparannus ja kehittämistoimenpide) on jätetty ohjelmasta kokonaan pois. Sen sijaan toimintalinjan 2: i toimenpide (muut metsätaloustoimenpiteet) on edelleen mukana. Koulutustoimenpiteessä (tp c) tukea myönnetään vain viljelijöille ja maataloustyöntekijöille suunnattuihin hankkeisiin. Yritysinvestointien investointituki on enintään 30 % ja se on muita kuin maataloustuotteita (ensiasteen jalosteita) tuottaville yrityksille de minimis -tukea. ELMA ohjelmasta säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksella Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun yritystoimintaan ja kehittämiseen myönnettävän tuen kohdentamisesta vuonna 2006 (759/2005).

ALMA -ohjelmassa tukitasojen porrastuksen perusteena oli maaseutuluokittelu (liite 1), jonka avulla yritysten investointeja pyrittiin kohdentamaan ydin- ja harvaan asutulle maaseudulle. ELMA-ohjelmassa painopiste on edelleen em. alueiden kehittämistyössä, mutta tukien kohdentaminen ja erilaistaminen erilaisille maaseutualueille on annettu TE-keskusten päätettäväksi alueen maaseutuajaoston linjausten pohjalta.

ELMA -ohjelman toimintalinja 3 sisältää toimintaryhmien aktiivointihankkeet. Tähän tarkoitukseen maatilatalouden kehittämisrahaston (MAKERA) toiminta- ja taloussuunnitelmassa (TTS) tarkoitetut varat (2 miljoonaa euroa) on sisällytetty toimintalinja 3 kehykseen. MMM arvioi erillisten kriteerien mukaan kullekin ohjelma-alueen ELMA -toimintaryhmälle aktiivointihankkeen kehyksen.

TOIMINTALINJA 1: Maatalouden kehittäminen

Tavoitteet:

Alueen maatilatalouden kilpailukyvyyn parantamiseksi viljelijöitä kannustetaan tuotantokustannuksia alentavaan yhteistoimintaan sekä parannetaan maatilojen laatu-, tuotanto-, ympäristö- ja yrittäjyysosaamista. Tavoitteena on säilyttää kannattavana osa- tai kokoaikaisen maatilatalouden harjoittamisedellytykset mahdollisimman monella maatilalla.

Tulosindikaattorit:

- uudet ja uudistetut työpaikat (saadaan tuotosindikaattoreista)

Toimenpiteet:

- a. Maatilainvestoinnit (maataloustuotteiden jalostus)
- c. Koulutus
- l. Lomitus ja tilanhoitopalveluiden perustaminen

Tuotosindikaattorit on esitetty kunkin toimenpiteen jälkeen liitteessä 2

TOIMINTALINJA 2: Maaseutuelinkeinojen monipuolistaminen

Tavoitteet:

Tavoitteena on kehittää ja monipuolistaa maatilojen yritystoimintaa ja sitä lähellä olevilla aloilla lisäämällä olemassa olevien yritysten kilpailukykyä, osaamista ja yhteistyötä sekä luomalla edellytyksiä uudelle yritystoiminnalle mm. maaseudun ja kaupungin vuorovaikutusta lisäämällä. Painopistealoina ovat mm. puutuote-alan yritystoiminta, kotimaisen energian tuotanto, elintarvikkeiden jalostus, osa- ja alihankinta sekä matkailu- ja vapaa-ajanpalvelujen tuottaminen.

Toimintalinjan toteutuksessa voidaan käyttää mm. toimialakohdaisia teemaohjelmia.

Tulosindikaattorit:

- maaseudun uudet ja uudistetut työpaikat (erityisesti harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla)
- yrityshankkeiden ja uusien yritysten lukumäärä

Toimenpiteet:

- a. Maatilainvestoinnit (maatilatoiminnan monipuolistaminen)
- i. Muut metsätaloustoimenpiteet (energiapuun hankintaan ja puuenergian käyttöön liittyvä yritystoiminta, puun mekaaninen jatkojalostus)
- p. Toimintojen monipuolistaminen maataloudessa ja sitä lähellä olevilla aloilla monimuotoisuuden tai vaihtoehtoisten tulolähteiden edistämiseksi
- s. Matkailu- ja käsityöelinkeinojen kannustaminen

Tuotosindikaattorit on esitetty kunkin toimenpiteen jälkeen liitteessä 2.

TOIMINTALINJA 3: Maaseutuyhteisöjen kehittäminen

Tavoitteet:

Tavoitteena on kylien kehittäminen sekä yritysten toimintaympäristönä että maaseutuväestön asuin- ja työympäristönä huolehtimalla ympäristöstä ja maisemasta sekä parantamalla ky-

lien hyvinvointi- ja kulttuuripalveluja. Toimintalinjalla kannustetaan omaehtoiseen, paikallislähtöiseen kehittämistyöhön, yrittämismyönteisen ilmapiirin luomiseen, elinkeinorakenteen monipuolistamiseen ja palveluiden uudelleen järjestämiseen. Keskeisiä sisältökokonaisuuksia ovat:

- kyläasumisen ja vapaa-ajanasumisen kehittäminen
- maallemuuton edistäminen
- henkisen hyvinvoinnin ja jaksamisen edistäminen
- kulttuuriympäristön ja toimintojen vaaliminen, maisemanhoitotyöt
- palveluelinkeinojen kehittäminen sisältäen monipalvelupisteet, telemaattiset palvelut, liikkuvat ja kiertävät palvelut sekä asiointiliikenne

Toimintalinjaa toteutetaan pääosin paikallisten toimintaryhmien hankkeilla. Linja sisältää myös toimintaryhmien aktivointihankkeille varatun rahoitusosuuden.

Tulosindikaattorit:

- uudet ja uudistetut työpaikat

Toimenpiteet:

- n. Maaseudun elinkeinojen ja maaseudun väestön peruspalvelut
- o. Kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen

Tuotosindikaattorit on esitetty kunkin toimenpiteen jälkeen liitteessä 2.

Rahoitettavien hankkeiden tukikelpoisuusperiaatteina noudatetaan ohjelmaa säätelevissä säädöksissä esitettyjä periaatteita (kts. liite 3). Ohjelman toimenpiteet on kuvattu liitteessä 2.

3.2. Rahoitus

Maatilatalouden kehittämisrahaston MAKERAn vuoden 2006 väliaikaisessa käyttösuunnitelmassa on osoitettu Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan kansallisia varoja 21 miljoonaa euroa. ELMA -ohjelman rahoitus sisältää 2 miljoonaa euroa erityisesti ALMA -toimintaryhmien vuoden 2006 ELMA -aktivointihankkeille. Varat osoitetaan TE-keskuksille valtioneuvoston päätöksellä tammikuussa 2006.

Koko ohjelman kansallisesta julkisesta rahoituksesta noin 94 % tulee valtiolta ja runsas 6% alueen kunnilta. Hankkeissa on mahdollista käyttää myös muuta julkista rahoitusta sen mukaan, mitä näiden varojen käytöstä on säädetty. Kuntarahan osuus eri hanketyypeittäin on vastaava kuin ALMAssa. Toimintaryhmien aktivointi- ja kehittämishankkeissa kuntarahan osuuden tulee olla 20% hankkeen julkisesta rahoituksesta tai toi-

mintaryhmän esityksestä se voi olla myös korkeampi. Toiminnan kokonaisrahoituksesta noin 49 % arvioidaan olevan yksityistä rahoitusta. Näin ohjelman kokonaisrahoitus olisi 43,7 miljoonaa euroa. Hieman yli puolet ohjelman julkisesta rahoituksesta tulee kohdentumaan erilaisiin yritysten investointeihin tai yrityskohtaiseen kehittämiseen.

Ohjelman 21 miljoonan euron valtion osuudesta on tarkoitus kohdentua noin 10 % *toimintalinjaan 1.*), *toimintalinjaan 2.*) yli 65 % ja *toimintalinjaan 3.*) noin 25 %. ALMA-toimintaryhmien aktivointihankkeisiin tarkoitetut varat (2 miljoonaa euroa) on sisällytetty toimintalinjaan 3.).

Ohjelmalla tähdätään erityisesti ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun kehitystyöhön. ELMA -ohjelman valtion rahoituksen jaon laskentaperusteena ovat:

- harvaan asutun ja ydinmaaseudun kuntien lukumäärä ja niiden asukasluvut
- TE-keskuskohtaiset ALMA -ohjelman toteutumatiiedot 30.6.2005 sekä
- TE-keskusalueella toteutettavien eri rahoituslähteiden kokonaisuus. Erityisesti jakoon vaikuttaa alueen LEADER+ ja POMO+ -toimintaryhmien kattavuus.

Näiden kriteerien perusteella määritetään kunkin TE-keskus alueen saama kokonaisrahoitusmäärä. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö arvioi erillisten kriteerien mukaan kullekin toimintaryhmälle aktivointihankkeelle kohdennettujen varojen määrän.

3.3. Tukitasot

ELMA -ohjelmassa maksimitukitasot noudattavat samaa linjaa kuin ALMA-, tavoite 1- ja LEADER+-ohjelmissa. Esitetyt tukiprosentit ovat enimmäistukitasoja.

Ohjelmalla pyritään helpottamaan erityisesti harvaan asutun ja ydin maaseudun ongelmia. Siten rahoitettavia hankkeita tulee erityisesti suunnata em. alueille. Lisäksi alueiden on mahdollista porrastaa yritysten investointitukien tukitasoja ottaen huomioon harvaan asutun ja ydinmaaseudun alueet porrastamalla investointitukien enimmäismäärä ko. alueilla korkeammaksi kuin kaupunkien läheisellä maaseudulla. Tukien kohdentaminen ja mahdollinen korkeampien tukitasojen käyttö näille alueille suuntautuviissa yritysinvestoinneissa on linjattava alueen maaseutujaostossa.

Maaseutumaisuutta kuvaava kuntaluokittelu on liitteessä 1. ELMA-ohjelmaa varten kuntaluokittelua ei ole muutettu, vaikka alueella on tapahtunut kuntaliitoksia, jotta seuranta voidaan tarvittaessa toteuttaa koko ohjelmakautta koskien.

Taulukko: Suuntaa-antava rahoitustaulukko

TOIMINTALINJAT	RAHOITUSOSUUEDET				(euroa)
	valtio	kunta	julkinen yht	yksityinen	kaikki yht.
Toimintalinja 1					
Maatalouden kehittäminen	2 090 000	110 000	2 200 000	1 800 000	4 000 000
Yhteensä	2 090 000	110 000	2 200 000	1 800 000	4 000 000
Toimintalinja 2					
Maaseutuelinkeinojen monipuolistaminen	13 680 000	550 000	14 230 000	18 140 000	32 370 000
Yhteensä	13 680 000	550 000	14 230 000	18 140 000	32 370 000
Toimintalinja 3					
Maaseutuyhteisöjen kehittäminen	3 230 000	210 000	3 440 000	1 390 000	4 830 000
Toimintaryhmien aktivointihankkeet	2 000 000	500 000	2 500 000		2 500 000
Yhteensä	5 230 000	710 000	5 940 000	1 390 000	7 330 000
Toimintalinjat yhteensä	21 000 000	1 370 000	22 370 000	21 330 000	43 700 000

Taulukko: Ohjelmassa käytettävät maksimitukitasot.

Tp	Maksimitukitaso
a	enintään 30 % hankkeen hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista, maatilalla tapahtuvan muun yritystoiminnan tukeminen de minimis -tukena
c	enintään 90 % hankkeen hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista
i	<p>Yrityshankkeet:</p> <ul style="list-style-type: none"> yritystoiminnan tukeminen de minimis -tukena enintään 30% investointien hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista de minimis-tukena enintään 90% yritys kohtaisten kehittämishankkeiden hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista de minimis -tukena enintään 45% yrityksen käynnistysavustukseen oikeuttavista palkkakuista <p>Kehittämishankkeet:</p> <ul style="list-style-type: none"> enintään 100% kehittämishankkeiden esiselvitysten ja yhteensovitushankkeiden hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista, enintään 90% muiden kehittämishankkeiden hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista lukuunottamatta tietyille yrittäjäjoukolle suunniteltuja hankkeita, joiden tukitaso enintään 75% de minimis-tukena
l, n, o, p, s	<p>Yrityshankkeet:</p> <ul style="list-style-type: none"> muun yritystoiminnan investointien tukeminen de minimis -tukena enintään 30% investointien hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista enintään 90% yritystoiminnan edellytysten selvittämiseen tarkoitettujen yritys kohtaisten kehittämishankkeiden ja enintään 50% muiden yritys kohtaisten kehittämishankkeiden hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista, muille kuin maataloustuotteita tuottaville yrityksille de minimis -tukena de minimis -tukena enintään 45% yrityksen käynnistysavustukseen oikeuttavista palkkakuista <p>Kehittämishankkeet:</p> <ul style="list-style-type: none"> enintään 100% kehittämishankkeiden esiselvitysten, yhteensovitushankkeiden ja toimintaryhmän aktivointihankkeiden hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista enintään 90% muiden kehittämishankkeiden hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista lukuunottamatta tietyille yrittäjäjoukolle suunniteltuja hankkeita, joiden tukitaso enintään 75% de minimis-tukena. Poikkeus Annex I -tuotanto, jossa enimmäistukitaso on 90% <p>Yhteisölliset investoinnit</p> <ul style="list-style-type: none"> enintään 75% hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista

de minimis -tuki eli vähämerkityksinen tuki = myönnettyjen yritystukien määrä hakijaa (yritystä) kohden ei saa ylittää 100 000 euroa kolmen vuoden ajanjaksona. Enimmäismäärään lasketaan eri tahojen maksamien de minimis -tukien yhteismäärä. Mukaan lasketaan vain de minimis -säännön nojalla maksetut tuet, eikä siinä huomioida kolmea vuotta vanhempia tukia.

3.4. Ylimaakunnalliset hankkeet

Ohjelmasta ei varata erillistä osuutta laajojen yli TE-keskusrajojen menevien ylimaakunnallisten hankkeiden rahoittamista varten. TE-keskukset voivat kuitenkin yhteisestä sopimuksesta tehdä hankkeita, jotka ulottuvat useamman TE-keskuksen alueelle.

3.5. Toimintaryhmätyö ohjelmassa

ELMA -toimintaryhmien keskeiset toimintaperiaatteet ovat samat kuin LEADER+, POMO+ ja tavoite 1-toimintaryhmillä. Poikkeuksena on se, että ELMA -toimintaryhmät eivät tee alueelleen kehittämissuunnitelmaa, jolloin niille ei myöskään määritellä erillisiä toimintaryhmäkohtaisia rahoituskehyksiä suunnitelman hankkeistukseen. Ryhmillä on kuitenkin mahdollisuus hakea tavallisena hankehakijana rahoitusta kehittämishankkeisiin, joiden tulee täyttää hankkeille asetetut valintakriteerit.

Toimintaryhmien aktivointihankkeella katetaan ne kustannukset, jotka syntyvät toimintaryhmänä toimimisesta. Aktivointihankkeessa ryhmät hoitavat mm. ALMA -ohjelman toteuttamiseen ja sulkemiseen liittyvät velvoitteensa, ELMA -hankkeiden valmisteluun ja toteutukseen liittyviä tehtäviä sekä tiedottavat niin ALMAN kuin ELMAN hanketoiminnan tuloksista ja hyvistä käytännöistä sekä valmistautuvat tulevalle ohjelmakaudelle yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Ryhmän tehtäviin kuuluu myös välittää edelleen TE-keskukselle ne ELMA-ohjelman hankehakemukset, jotka hankehakijat ovat toimittaneet ryhmälle. Toimintaryhmät voivat saada rahoitusta ELMA -aktivointihankkeelle heti, kun ryhmän ALMA -aktivointihankkeen toteutusaika on päättynyt. ELMA -ryhmien toiminnassa noudatetaan maa- ja metsätalousministeriön vahvistamia maaseutuelinkeinojen rahoituslain (329/1999) mukaisia ALMA -toimintaryhmien toimintaohjeita soveltuvin osin. Ohjeisiin tullaan tekemään ennen ohjelman alkua tarvittavia täydennyksiä. Toimintaryhmätyöryhmä kehittää ja seuraa myös ELMA-toimintaryhmiin liittyviä asioita.

Toimintaryhmä on vastuussa aktivointihankkeen ja muiden kehittämishankkeiden toteuttamisesta sekä saatujen tulosten tiedottamisesta toiminta-alueellaan joko internet -sivujen kautta tai muutoin. Toimintaryhmien toiminnasta tiedottaa myös kansallinen verkostoyksikkö www -sivujensa ja kaikille toimintaryhmille ja kylätoimijoille yhteisen Maaseutuplus -lehden välityksellä.

3.6. Hankkeiden valintakriteerit

Ohjelman toimeenpanossa tulee sen niukkojen resurssien takia kiinnittää erityistä huomiota hankkeiden valintaan. Koska ohjelmasta rahoitettavien hankkeiden tulee mahdollisimman hyvin toteuttaa ohjelman strategiaa ja tavoitteita, on ohjelmasta toteutettaville hankkeille asetettu hankkeiden valintaa ohjaavat

valintakriteerit. Valintakriteereiden määrittelyllä tarkastellaan hankkeita ja niiden odotettuja vaikutuksia mm.

- elinkeinomahtollisuuksien kehittämiseen, monipuolistamiseen ja lisäämiseen
- uusien ja uusille markkinoille suuntautuvien maaseudulle perustettavien liiketoimintojen ja yritysten syntyminen
- alueen työllisyyteen
- uusien palvelumuotojen syntyminen ja vanhojen palvelujen ja aktiviteettien säilymiseen
- harvaan asutun ja ydinmaaseudun kehittämiseen

Hankkeiden yleisiä edellytyksiä ovat seuraavat:

1. hanke on ohjelmanmukainen sekä ohjelman strategiaa ja maakuntien painotuksia tukeva
2. hanke on sisällöllisesti toteuttamiskelpoinen
3. hankesuunnitelma on taloudellinen ja kustannustehokas
4. toteuttajalla on valmiudet hankkeen toteuttamiseen
5. hanke on kestävä kehityksen periaatteiden mukainen
6. etusija on hankkeilla, jotka kohdistuvat harvaan asutulle ja ydinmaaseudulle

Hankevalintaa ohjaavia valintakriteerejä on lueteltu alla. Niiden mukaan hankkeen tulee olla:

1. elinkeinoja kehittävä, monipuolistava ja lisäävä
2. uutta yritystoimintaa synnyttävä ja yritystoiminnan kilpailukykyä parantava
3. työllisyyttä tai työpaikkojen syntymistä edistävä
4. alueen omaehtoista aktiivisuutta ja yhteistyötä lisäävä
5. alueen luonnonympäristöä tai kulttuuriympäristöä parantava, positiivisia ympäristövaikutuksia, ympäristötietoisuutta ja osaamista lisäävä
6. jalostusastetta kohottava
7. alueellista kulttuuria hyödyntävä ja edistävä tai
8. monimuotoisen maaseudun kehittymistä tukeva

Kunkin alueen tulee määritellä myös omat alueelliset valintakriteerinsä, jotka maaseutujaosto hyväksyy. Kriteerien tulee noudattaa niitä painopisteitä, jotka alueilla nousevat niiden omista lähtökohdista. Hanketoiminnassa tulee panostaa enemmän hankkeiden laatuun kuin määrään ja rahoitettavaksi tulee valita ainoastaan valintakriteerit täyttäviä hankkeita. Rahoitettavia hankkeita tulee erityisesti suunnata harvaan asutulle ja ydinmaaseudulle.

4. Hallinnointi ja täytäntöönpano

4.1. Toimivaltaiset viranomaiset ja vastuuelimet

Ohjelman rahoitus tulee maatilatalouden kehittämisrahastosta (MAKERA), jonka käyttösuunnitelmasta määräraha erikseen osoitetaan. Ohjelman hallinto- ja maksuviranomaisena toimii maa- ja metsätalousministeriö. Ohjelman käytännön toimeenpanosta vastaavat työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutu-osastot.

Hankkeiden rahoitustukipäätökset tehdään TE-keskuksen maaseutu-osastolla. Maa- ja metsätalousministeriö siirtää kullekin TE-keskusalueelle vuoden 2006 alussa käytettäväksi myöntövaltuuden luvussa 3.2 mainittujen kriteerien mukaisesti. Samalla kullekin TE-keskusalueelle siirretään ELMA -toimintaryhmien aktivointihankkeisiin tarkoitettut varat, jotka MMM arvioi erillisten kriteerien mukaan kullekin toimintaryhmälle.

Koska ohjelman toteutumista seurataan yhdessä alueellisen maaseudun kehittämisohjelman kanssa, valvoo alueellisen maaseudun kehittämisohjelman seurantaryhmä myös ELMA -ohjelman toimeenpanon tehokkuutta ja laatua. Seurantaryhmässä ovat edustettuina yhteistyöministeriöt (SM, KTM, TM, STM, YM, OPM) TE-keskusten maaseutu-osastot, edustus maakunnan liitoista ja paikallisista toimintaryhmistä sekä maaseudun kehittämisen kannalta merkittävistä järjestöistä ja muista elimistä.

Seurantaryhmän tehtävänä ELMA:n osalta on mm. hyväksyä ELMA-ohjelma, seurata ohjelman edistymistä raporttien ja yhdessä ALMA -ohjelmasta tehtävän arvioinnin avulla. Maa- ja metsätalousministeriön virkamiehet valmistelevat sihteeristönä esitykset seurantaryhmälle. Maa- ja metsätalousministeriö laatii ELMA -ohjelman toimeenpanoa koskevan vuosi- sekä loppuraportit, jotka seurantaryhmä käsittelee kokouksessaan. Toimintaryhmät raportoivat toiminnastaan, kuten maa- ja metsätalousministeriön vahvistamissa toimintaryhmille laadituissa toimintaohjeissa on ohjeistettu.

ALMA-alueella alueellisten ohjelmien seuranta varten on maakunnan yhteistyöryhmän yhteyteen perustettu maaseutujaosto. Jaoston puheenjohtajana toimii TE-keskuksen maaseutu-osaston päällikkö. Jaoston tehtävänä on mm. hyväksyä alueen ELMA -ohjelma ja valintakriteerit, linjata tukien kohdentuminen ja tukitasojen porrastus erilaisille maaseutualueille, seurata ohjelman toteutumista sekä yhteensovittaa ohjelma alueella olevien eri rahoituslähteiden toimeenpanon kanssa. Maakunnan

yhteistyöryhmän maaseutujaoston toiminnasta on säädetty maaseudun kehittämisestä annetun VN:n asetuksen (609/2000) 7 §:ssä.

4.2. Ohjelman toimeenpano ja eri ohjelmien yhteensovittaminen alueilla

Vastuu ELMA-ohjelman valmistelusta ja toimeenpanosta alueella on TE-keskusten maaseutu-osastolla. Koska alueella toteutetaan myös lukuisia muita kehittämisohjelmia, edellyttää se tiivistä yhteistyötä keskeisten yhteistyötahojen kuten kuntien, TE-keskuksen muiden osastojen, toimintaryhmien ja maakunnan liittojen kanssa. Tämä menettely varmistaa sen, että eri tahot ovat tietoisia eri ohjelmien toimenpiteistä. Näin vältetään päällekkäisiltä toimilta eri ohjelmien kesken.

Etelä ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämisohjelmalla toteutettavaa maaseudun kehittämistyötä täydentävät ohjelma-alueella maakuntaohjelmat, horisontaalinen maaseudun kehittämisohjelma (EMOTR-T), tavoite 2-ohjelmat (EAKR, ESR), tavoite 3-ohjelma (ESR), LEADER+ -yhteisöaloite sekä jossakin määrin myös Interreg- ja Equal-yhteisöaloitteet sekä kansallinen POMO+ -ohjelma.

Maakunnan yhteistyöryhmän maaseutujaosto, jossa ovat edustettuina suuri osa alueen maaseudun kehittämisen kannalta keskeisistä yhteistyötahoista, hyväksyy ja seuraa alueen ELMA -ohjelmaa. Siten se on luonnollisesti myös maakunnan kehittämiseen liittyvien em. ohjelmien ja toimenpiteiden sekä muun aluekehittämistyön yhteensovittaja. Sen tarkoituksena on yhdistää alueella olevien eri rahoittajien ja toimijoiden näkemykset, toimenpiteet ja rahoitus tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi alueen maaseudun kehittämiseksi maakunnan kehittämisstrategian mukaisesti.

Maaseutujaostojen toimintaa on useilla alueilla kehitetty ja samalla lisätty yhteistyötä alueella maaseudun kehittämiseen vaikuttavien toimijoiden kesken. Maaseutujaoston toiminnan tavoitteena tulisi olla maakunnan strategiatyöhön yleensä ja maakuntaohjelmatyöhön vaikuttaminen. Yhteistyön lisääminen ja maaseutujaoston toiminnan kehittäminen korostuu valmistautuessa tulevaan EU-ohjelmakauteen.

Eri TE-keskusalueilla on erilaisia menettelytapoja tai ryhmiä, joilla varmistetaan ohjelmien täydentävyys, yhteensovittaminen ja se etteivät eri ohjelmista tuettavat hankkeet ole päällekkäisiä. Esimerkkeinä voidaan mainita mm. TE-keskuksen hankeryhmä tai maakunnan yhteistyöryhmän hankejaosto. Tärkeintä on, että ryhmässä on hankkeiden päätöksentekoon keskeisesti liittyvien yhteistyötahojen edustus, kuten mm. TE-keskuksen yritys- ja työvoimaosastot, maakunnan liitto ja ympäristökeskus. Alueen toimintatavoista riippuen ryhmät voivat käsitellä myös kaikkien ohjelmien eri rahoittajaviranomaisille tulevat hankkeet

ennen päätöksentekoa. Tämäkin käsittely varmistaa sen, että hankkeet eivät ole päällekkäisiä muiden kehittämissohjelmien hankkeiden kanssa.

4.3. Täytäntöönpano

Ohjelman täytäntöönpanossa noudatettavat säädökset on lueteltu liitteessä 3.

4.3.1. Hakumenettely

Ohjelman mukaista tukea haetaan MMM:n vahvistamalla lomakkeella. Ohjelman tukien hakulomakkeet liitteinen ja hakuohjeineen ovat saatavissa TE-keskuksista, maa- ja metsätalousministeriöstä sekä internetistä osoitteesta <http://lomake.mmm.fi>.

Tukihakemus on toimitettava sille TE-keskukselle, jonka alueella maaseutuyritys sijaitsee. Kehittämishanketta koskeva hakemus on jätettävä sille TE-keskukselle, jonka alueella kehittämissanke on tarkoitus pääosin toteuttaa.

ELMA ohjelman hakuajoista säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksella Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun yritys-toimintaan ja kehittämiseen myönnettävän tuen kohdentamisesta vuonna 2006 (759/2005). Asetuksen 40§ mukaan TE-keskukset voivat ottaa vastaan vuoden 2006 ELMA-ohjelmaa koskevia yritystukihakemuksia 3.10.2005 alkaen tai sen jälkeen, kuitenkin viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2006. Muille kehittämissankeille rahoitusta voi hakea 2.1.2006–31.12.2006 välisenä aikana. ELMA-ohjelmaa toteutetaan vuonna 2006.

Ohjelmasta rahoitettavien hankkeiden kustannukset eivät saa olla päällekkäisiä ALMA-ohjelman hankkeiden kustannusten kanssa. Erityisesti tämä on merkille pantavaa laajoissa kehittämissankeissa sekä toimintaryhmien aktivointihankeissa. Esi-merkiksi toimintaryhmien on mahdollista saada rahoitusta aktivointihankkeelle vasta, kun ryhmän ALMA -aktivointihankkeen toteutusajaksi on päättynyt aikaisintaan 1.7.2006. TE-keskukset voivat halutessaan jaksottaa hakemusten vastaanottoa vuonna 2006.

Hankkeen saa aloittaa hakijan omalla riskillä sen jälkeen, kun hakemus on tullut vireille hakijan jätettyä rahoittajalle varsinaisen rahoitustukihakemuksen.

4.3.2. Rahoituspäätökset

ELMA -ohjelman mukaiset tukipäätökset tehdään vuoden 2006 aikana MMM:n vahvistaman päätöskäytännön mukaisesti. Hankkeiden toteutusajan tulee päättyä viimeistään 30.6.2008. TE-keskus tekee päätöksen tuen myöntämisestä maa- ja metsätalousministeriön maatalouden kehittämissahastosta (MAKERA) sille osoittaman myöntövaltuuden puitteissa. Päätöksen valmistelussa TE-keskus ottaa huomioon tukea koskevan kansallisen

lainsäädännön sekä myöntövaltuudet. Tukea koskeva päätös lähetetään tuen saajalle hänen hakulomakkeessaan ilmoittamaansa osoitteeseen.

4.3.3. Tuen maksaminen

Tukien maksamista koskevat päätökset valmistelee TE-keskuksen maaseutuosasto, joka lähettää kyseisiin maksamispäätöksiin perustuvan maksatusaineiston maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskukseen (Tike) maaseutu- ja rakenneyksikössä tapahtuvaa maksun hyväksymistä ja Tikessä tapahtuvaa tuen maksamista varten. Maa- ja metsätalousministeriö vahvistaa ELMA -ohjelman päätöskäytännöt. Maaseutu- ja rakenneyksikö hyväksyy maksut, minkä jälkeen Tike suorittaa maksut tuensaajille.

Kehittämishankkeelle myönnetty tuki haetaan enintään kolmessa erässä mahdollinen ennakko mukaan lukien kalenterivuositain. Tuki haetaan maksettavaksi jälkikäteen (ennakkoa lukuunottamatta) hankkeen toteutumisesta aiheutuneiden tukikelpoisten, maksettujen ja kirjanpitoon vietyjen kustannusten perusteella.

Hankkeen ensimmäistä maksatusta on haettava vuoden kuluessa hankepäätöksestä. Loppumaksatusta on haettava kolmen kuukauden kuluessa kehittämissankeen tai yritysosan toteuttamiselle myönnetyn määräajan päättymisestä.

4.3.4. Tiedotus

Hankkeiden tiedottamisessa on huomioitava, että hanke on saanut julkista rahoitusta. Koska ohjelma rahoitetaan kansallisesti MAKERASTA, tiedottamisessa ei käytetä EU-tunnuksia.

4.3.5. Ohjelman toimenpiteiden ympäristövaikutukset

Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämissohjelman keskeisenä tavoitteena on maaseudun kehittäminen siten, että se koetaan terveellisenä ja viihtyisänä ympäristönä. Kehittämistoimenpiteiden lähtökohdaksi on kestävä kehityksen edistäminen maaseudulla. ELMA -varoja ei osoiteta hankkeisiin, jotka huomattavasti heikentävät ympäristöä.

Koska ympäristön tilaa mittaavat indikaattorit kuuluvat jokaiseen hankekokonaisuuteen, on hankkeen vaikutuksia ympäristöön pohdittava suunnitteluvaiheessa sekä seurattava toteutusvaiheessa. Ohjelman ympäristövaikutusten seurannan periaatteena on, että hankkeesta vastaava arvioi hankkeen aiheuttamat ympäristövaikutukset. Tämä tapahtuu erillisellä lomakkeella. Hankkeen hyväksynnän yhteydessä tarkastellaan hankkeen ympäristövaikutukset ja hankkeen päätyttyä hakija arvioi niiden toteutumisen.

4.3.6. Tavoitteiden toteutumisen seuranta, arviointi ja raportointi

Ohjelman toimeenpanon toteutumista seurataan yhdessä alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman kanssa. Toimenpiteiden seuranta tapahtuu pääosin HANKE -järjestelmän kautta. TE-keskukset raportoivat ohjelman vuoden 2006 toteutumisesta yhdessä ALMAN kanssa keväällä 2007. TE-keskusten lähettämien ja hankerekisteristä saatujen tietojen perusteella MMM tekee vuosiraportin, joka käsittelee ALMA ohjelman seurantaraporttia. Lisäksi TE-keskukset raportoivat MMM:lle ohjelman toteutumisesta sen jälkeen, kun ohjelma on suljettu. Näiden em. mainittujen raporttien ja hankerekisterin tietojen perusteella laaditaan ohjelman loppuraportti. Myös toimintaryhmät raportoivat toiminnastaan ELMA -ohjelmasta, kuten maa- ja metsätalousministeriön vahvistamissa toimintaryhmille laadituissa toimintaohjeissa on ohjeistettu.

Ohjelman toteutumista arvioidaan samassa yhteydessä ALMA -ohjelman loppuarvioinnin kanssa. Seuranta ja arviointi tapahtuu kuitenkin niin, että kummankin ohjelman toimenpiteet ja tulokset on selkeästi erotettavissa toisistaan.

4.4. Toiminnan valvonta

ELMA hankkeiden valvonta sisältää sekä hallinnolliset tarkastukset että paikan päällä tehtävät tarkastukset. Niillä varmistetaan tukien myöntämistä ja maksamista koskevien edellytysten noudattaminen sekä todennetaan toimeenpanon tehokkuutta ja asianmukaisuutta. TE-keskus suorittaa osan valvontatehtävistä.

Koska maa- ja metsätalousministeriö toimii ohjelman hallintoviranomaisena, on sen velvollisuutena järjestää varojen käytön valvonta varmistamalla tuen myöntämiselle ja maksamiselle annettujen ehtojen noudattaminen.

Hallinnolliset tarkastukset

Hallinnolliset tarkastukset käsittävät tukihakemuksen ja maksatushakemuksen yhteydessä tehtävät tarkastukset ja niihin liittyvät paikalla tapahtuvat katselmuksien tuen myöntämisen tai maksamisen edellytysten todentamiseksi. TE-keskusten maaseutuosastot suorittavat hallinnolliset tarkastukset maa- ja metsätalousministeriön maaseutu- ja rakenneyksikön ohjeistuksen perusteella.

Paikan päällä tehtävät tarkastukset

Maa- ja metsätalousministeriön valvontayksikkö vastaa paikan päällä tehtävien tarkastusten järjestämisestä vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti tarkoituksenmukaisella tavalla.

Paikan päällä tehtävissä tarkastuksissa käsitellään hankkeen toiminta, tulokset, kirjanpito, rahoituksen toteuttaminen ja raportointi sekä kustannusten tukikelpoisuus.

5. Ohjelman sulkeminen

ELMA -ohjelman hankepäätökset tulee tehdä vuoden 2006 aikana viimeistään 31.12.2006 mennessä. Sitomatta jäävät varat eivät siirry seuraavalle vuodelle. Ohjelman sulkeminen tapahtuu alustavan suunnitelman mukaan siten, että hankkeiden toteutusajan tulee päättyä viimeistään 30.6.2008. Maksamishakemukset on toimitettava TE -keskukseen viimeistään 30.9.2008. TE-keskusten tulee suorittaa maksut tuensaajille viimeistään 15.12.2008.

Maa- ja metsätalousministeriö täsmentää ohjelman sulkemista vielä myöhemmin lähetettävällä kirjeellä, joten tässä esitettyihin päivämääriin voi vielä tulla muutoksia.

Liite 1

ETELÄ- JA LÄNSI-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMAN ALUEELLA KÄYTÖSSÄ OLEVA KUNTALUOKITTELU

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksen (759/2005) 1 §:n mukainen kuntaluettelo. Kuntien osalta noudatetaan sitä aluejakoa, joka oli voimassa 31 päivänä joulukuuta 2000.

Työvoima- ja elinkeinokeskus	Harvaan asutun ja ydinmaaseudun kunnat	Muut kunnat
Uusimaa	Karjaa Karkkila Lapinjärvi Liljendal Myrskylä Nummi-Pusula Pernaja Pohja Pukkila Ruotsinpyhtää	Askola Espoo Hanko Helsinki Hyvinkää Inkoo Järvenpää Karjalohja Kauniainen Kerava Kirkkonummi Lohja Loviisa Mäntsälä Nurmijärvi Pornainen Porvoo Sammatti Sipoo Siuntio Tammisaari Tuusula Vihti Vantaa

Työvoima- ja elinkeinokeskus	Harvaan asutun ja ydinmaaseudun kunnat	Muut kunnat
Varsinais-Suomi	Alastaro Askainen Dragsfjärd Houtskari Iniö Karinainen Kemiö Kiikala Korppoo Koski Kustavi Kuusjoki Laitila Loimaan kunta Marttila Mellilä Mietoinen Nauvo Oripää Parainen Pöytyä Rymättylä Sauvo Somero Suomusjärvi Särkisalo Taivassalo Tarvasjoki Uusikaupunki Vahto Vehmaa Velkua Västanfjärd Yläne	Aura Halikko Kaarina Kisko Lemu Lieto Loimaa Masku Merimasku Muurla Mynämäki Naantali Nousiainen Paimio Perniö Pertteli Piikkiö Pyhäranta Raisio Rusko Salo Turku
Satakunta	Eura Harjavalta Honkajoki Huitinen Jämijärvi Kankaanpää Karvia Kiikoinen Kiukainen Kodisjoki Kokemäki Köyliö Lavia Merikarvia Noormarkku Pomarkku Siikainen Säkylä Vampula	Eurajoki Kullaa Lappi Luvia Nakkila Pori Rauma Ulvila

Työvoima- ja elinkeinokeskus	Harvaan asutun ja ydinmaaseudun kunnat	Muut kunnat
Häme	Artjärvi Asikkala Hartola Hauho Humpila Hämeenkoski Kalvola Kärkölä Lammi Orimattila Padasjoki Renko Sysmä Tuulos Ypäjä	Forssa Hattula Hausjärvi Heinola Hollola Hämeenlinna Janakkala Jokioinen Lahti Loppi Nastola Riihimäki Tammela
Pirkanmaa	Hämeenkyrö Ikaalinen Juupajoki Kihniö Kuhmalahti Kuru Kylmäkoski Luopioinen Längelmäki Mouhijärvi Orivesi Parkano Punkalaidun Pälkäne Ruovesi Sahalahti Suodenniemi Urjala Vammala Viljakkala Vilppula Virrat Äetsä	Kangasala Lempäälä Mänttä Nokia Pirkkala Tampere Toijala Valkeakoski Vesilahti Viiala Ylöjärvi

Työvoima- ja elinkeinokeskus	Harvaan asutun ja ydinmaaseudun kunnat	Muut kunnat
Kaakkois-Suomi	Anjalankoski Elimäki Iitti Jaala Luumäki Miehikkälä Parikkala Rautjärvi Saari Savitaipale Suomenniemi Uukuniemi Virolahti Ylämaa	Hamina Imatra Joutseno Kotka Kouvola Kuusankoski Lappeenranta Lemi Pyhtää Taipalsaari Ruokolahti Valkeala Vehkalahti
Keski-Suomi	Hankasalmi Joutsa Jämsänkoski Keuruu Konnevesi Korpilahti Kuhmoinen Kuorevesi Laukaa Leivonmäki Luhanka Multia Petäjavesi Sumiainen Toivakka Uurainen	Jyväskylä Jyväskylän mlk Jämsä Muurame Suolahti Äänekoski

Työvoima- ja elinkeinokeskus	Harvaan asutun ja ydinmaaseudun kunnat	Muut kunnat
Etelä-Pohjanmaa	Alahärmä Alajärvi Alavus Evijärvi Ilmajoki Isojoki Jalasjärvi Jurva Karijoki Kauhajoki Kauhava Kortesjärvi Kuortane Kurikka Lapua Lehtimäki Lappajärvi Peräseinäjoki Soini Teuva Töysä Vimpeli Ylihärmä Ylistaro Ähtäri	Nurmo Seinäjoki
Pohjanmaa	Himanka Isokyrö Kannus Korsnäs Kristiinankaupunki Kruunupyö Laihia Lohtaja Maalahti Maksamaa Närpiö Oravainen Pedersöre Uusikaarlepyy Vähäkyrö Vöyri	Kaskinen Kokkola Kälviä Luoto Mustasaari Pietarsaari Vaasa

Työvoima- ja elinkeinokeskus	Harvaan asutun ja ydinmaaseudun kunnat	Muut kunnat
Pohjois-Pohjanmaa	Alavieska Hailuoto Kalajoki Lumijoki Merijärvi Muhos Oulainen Pyhäjoki Rantsila Ruukki Sievi Siikajoki Temmes Tyrnävä Vihanti Ylivieska	Haukipudas Kempele Kiiminki Liminka Oulu Oulunsalo Pattijoki Raahе

Liite 2

ETELÄ- JA LÄNSI-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMAN TOIMINTALINJAT JA TOIMENPITEET

TOIMINTALINJA 1: Maatalouden kehittäminen

Toimenpide a: Maatilainvestoinnit (maaloustuotteiden jalostus)

Toimenpide c: Koulutus

Toimenpide l: Lomitus- ja tilanhoitopalveluiden perustaminen

TOIMINTALINJA 2: Maaseutuelinkeinojen monipuolistaminen

Toimenpide a: Maatilainvestoinnit (maatilatoiminnan monipuolistaminen)

Toimenpide i: Muut metsätaloustoimenpiteet (energiapuun hankintaan ja puuenergian käyttöön liittyvä yritystoiminta, puun mekaaninen jatkojalostus)

Toimenpide p: Toimintojen monipuolistaminen maataloudessa ja sitä lähellä olevilla aloilla monimuotoisuuden tai vaihtoehtoisten tulolähteiden edistämiseksi

Toimenpide s: Matkailu- ja käsityöelinkeinojen kannustaminen

TOIMINTALINJA 3: Maaseutuyhteisöjen kehittäminen

Toimenpide n: Maaseudun elinkeinojen ja maaseudun väestön peruspalvelut

Toimenpide o: Kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen.

ETELÄ- JA LÄNSI-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMA TOIMENPITEET

Maatilainvestoinnit (a)

Hyödynsaajat: Maaseutuyrittäjät

Tuensaajat: Maatilatalouden yhteydessä yritystoimintaa tai luonnon jatkuvaan tuottokykyyn perustuvaa yritystoimintaa harjoittavat maaseutuyritykset

Rahoitettavat tuotannonalat

Maataloustuotteiden ensiasteen jalostus
Maatilalla harjoitettava muu yritystoiminta

Tuettavat investoinnit: Kiinteät ja irtaimistoinvestoinnit mukaan lukien kiinteistöjen hankinta

Tukimuodot: Avustus

Tukikelpoisuusperusteet yksityiskohdittain

Tuensaajat: Tukea voidaan myöntää

- 1) yhdelle tai useammalle luonnolliselle henkilölle (yrittäjälle), joka harjoittaa maatilataloutta tai muuta luonnon jatkuvaan tuottokykyyn perustuvaa yritystoimintaa, sekä
- 2) avoimelle yhtiölle
- 3) kommandiittiyhtiölle
- 4) osakeyhtiölle
- 5) osuuskunnalle,

Tukea voidaan myöntää yhtiölle tai osuuskunnalle, joissa päätoisvalta on 1) kohdassa mainituilla maaseutuyrittäjillä.

Yritystoiminnan harjoittaminen. Tuen myöntämisen edellytyksenä on tuettavan toiminnan harjoittaminen siten, että sillä on merkitystä yrittäjän toimeentulolle.

Yrityksen sijainti- ja kotipaikka. Maaseutuyrityksen maatilalla tai muussa yritystoiminnassa toimipaikan tulee sijaita suunnitelma-alueella. Yrityksen katsotaan sijaitsevan siinä kunnassa, jossa maatilalla talouskeskus tai, jos muussa yritystoiminnassa yrityksen kotipaikka ei ole Suomessa, sen pääasiallinen toimipaikka on. Yhteisön kotipaikan tulee sijaita Euroopan unionin alueella.

Kaava-alue. Tukea voidaan myöntää sellaiseen toimenpiteeseen tai hankkeeseen, joka ei ole voimassa olevan yleiskaava-, rakennuskaava-, asemakaava- tai rantakaavamääräysten mukainen vain, jos asianomaisen kunnan toimivaltainen viranomaisen on hyväksynyt tuettavan toimenpiteen tai hankkeen toteuttamisen.

Ikä. Tuen saajan tulee olla alle 65-vuotias. Alle 18-vuotiaalle voidaan myöntää tukea vain, jos hän on solminut avioliiton tai jos hän on yrityksen yhteisömistaja yhdessä vanhempiansa tai heistä jommankumman kanssa taikka jos tuen myöntämiseen on muita erityisiä syitä.

Tuotosindikaattorit:

- Maataloustuotteiden ensiasteen jalostus
- Maatilalla harjoitettava muu yritystoiminta

Koulutus (c)

Hyödynsaajat: Maatilatalouden harjoittajat ja maatalouden työntekijät

Tuensaajat: Asiantuntija-, neuvonta- ja koulutusorganisaatiot.

Tavoitteet:

Koulutuksella pyritään aktivoimaan viljelijöitä omaehtoiseen ja jatkuvaan itsensä kehittämiseen sekä ammattiosaamisen ajantasalla pitämiseen.

Tuetaan ammatillista jatko- ja täydennyskoulutusta, jolla kehitetään maatalouteen ja sen uudistamiseen osallistuvien henkilöiden ammattitaitoa, osaamista ja pätevyyttä. Koulutuksen tulee olla tavoitteellista ja kannustaa maaseudun väestöä elinikäiseen oppimiseen. Koulutustoimenpiteiden erityisenä tavoitteena on tasa-arvon edistäminen ja nuorten kannustaminen osaamistasonsa nostoon.

Koulutuksen painopistealueet

Koulutuksen avulla kohderyhmälle pyritään luomaan paremmat valmiudet mm. tuotannon laadun parantamiseen, tuotannon uudelleen suuntaamiseen mm. luomutuotantoon, maaseutuymppäristön suojelun ja työsuojelun vaatimusten huomioon ottamiseen tuotantomenetelmien kehittämisessä sekä hygienia- ja eläinsuojelullisten vaatimusten huomioon ottamiseen. Koulutus voi koskea myös talouden ja toiminnan hallintamenetelmien parantamista kuten tietotekniikkaa, ympäristönhoidon edistämistä, elintarvikkeiden ja metsätuotteiden jatkojalostusta, tuotannon kehittämistä, pienyritysten verkostoitumista sekä metsänhoidon ja käytön toimintatapojen kehittämistä, puun käytön tehostamista ja palvelutuotantoa. Koulutus voi sisältää myös tuotannon monipuolistamiseen, yritystoiminnan tehokkuuteen ja taloudellisesti elinkelpoisen tilanhoidon edellyttämien perustaitojen kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä maatilataloudessa.

Toimenpiteeseen liittyvää koulutustukea voivat hakea ammatillista koulutustoimintaa järjestävät organisaatiot ja neuvontajärjestöt, joilla on riittävät ammattitaidolliset ja taloudelliset edellytykset toteuttaa koulutus. Koulutus on lyhytkestoista ja se voidaan toteuttaa useammassa eri jaksossa.

Tukimuodot:

Avustus kehittämishankkeille eli projekteille. *Kehittämishanke* on määräaikaista ohjelman mukaista toimintaa, josta on laadittu suunnitelma ja johon osallistuu useampia edunsaajia.

Määräaika: Laajoissa toimialakohtaisissa kehittämishankkeissa toteuttamisaika on enintään 2 vuotta, muissa projekteissa enintään yksi vuosi.

Kehittämishankkeen hyväksyttäviksi kustannuksiksi voidaan hyväksyä seuraavat kohtuulliset kustannukset:

- 1) koulutuksen suunnittelusta ja toimeenpanosta aiheutuvat kustannukset
- 2) koulutushenkilöstön palkka- ja palkkiokustannukset
- 3) koulutushenkilöstön matka- ja majoituskustannukset
- 4) koulutuksen järjestämisestä aiheutuneet vähäiset laite- ja tarvikkeekustannukset
- 5) koulutustilan käytöstä aiheutuneet kustannukset

Tukiehdot:

Tuki ammatilliseen koulutukseen ei saa koskea koulutuskursseja tai harjoittelua, jotka kuuluvat tavalliseen keskiasteen tai ylemmän asteen maa- ja metsätalouden koulutukseen liittyviin ohjelmiin tai järjestelmiin. Tämä varmistetaan hakulomakkeiden sisällössä sekä ohjaamalla tuen hakijoita huomioimaan tämä hankekuvauksessa, koulutuksessa ja tiedotuksessa.

Tukea ei voida myöntää koulutukseen, joka on pakollista hirsontaalisen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaan tai johon saa tukea sen kautta.

Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmassa kuvattut toimenpiteet koskien koulutustoimenpiteiden rahoitusta, erityisesti liiketaloudellisen osaamisen koulutustoimenpiteitä yhteen sovitetaan tavoiteohjelma 3:n ja ELMA-ohjelman välillä. Ohjelmien tehokkaasta yhteensovittamisesta vastaavat maakuntien yhteistyöryhmien maaseutujaostot, jotka keräävät tietoa alueella toteutettavista tavoite 3:n ja ELMA -ohjelman hankkeista. Maaseutujaostojen kautta tullaan toteuttamaan käytännön tason hankkeiden ohjelmiin soveltaminen sekä eri ohjelmien välinen täydentävyys.

Tuotosindikaattorit

- Laatu koulutus
- Ympäristöosaamista, tuotantomenetelmien uudistamista, eläinten hyvinvointia ja hygieniää edistävä koulutus
- Liiketaloudellista osaamista edistävä koulutus
- Muu koulutus
- Parempiin metsänhoitotoimenpiteisiin tähtäävä koulutus viljelijöille

Metsätalous (i)

Hyödynsaajat: Metsänomistajat ja maaseutuuyrittäjät

Tuensaajat:

Yksi tai useampi luonnollinen henkilö, yksityisoikeudellinen ja julkisoikeudellinen yhteisö tai säätiö. Esimerkkeinä yksityiset maanomistajat, pk -yritykset ja mikroyritykset, metsäkeskukset, yhdistykset

Tukikelpoiset toimet:

Metsien kestävä käyttöä edistävät hankkeet, metsien käyttöä edistävät yhteistyö- ja verkostohankkeet, energiapuun hankintaa edistävät hankkeet, puuraaka-aineen saantia ja hankintaa edistävät toimenpiteet, puuhun perustuva yritystoiminta, soiden käyttöä edistävät hankkeet, metsien monimuotoisuutta, luonnonhoidollista ja ympäristöllistä tilaa ylläpitävät ja edistävät hankkeet. Hankkeet kuuluvat art. 30 mukaisiin ryhmiin investoinnit metsätaloustuotteiden korjuun, jalostuksen ja kaupan pitämisen parantamiseen, uudet myyntimahdollisuudet metsätaloustuotteiden käytön ja markkinoinnin edistämiseksi.

Esimerkkejä tuettavista toimenpiteistä:

- yksityismetsien kestävä hoitoa ja käyttöä edistävä kokeilu- ja selvitystoiminta
- energiapuun korjuuta ja haketusta edistävät toimenpiteet
- puuraaka-aineen saantia ja hankintaa edistävät toimenpiteet
- monimuotoisuutta säilyttävät ja edistävät hankkeet
- energiainvestoinnit
- puun mekaanista jatkojalostusta edistävät kehittämissuunnitelmat
- yritysten investoinnit, aloittamis- ja kehittämistuki mekaanisen puun jatkojalostuksen alalla

Tukikelpoisuusperusteet on esitetty ohjelmaa koskevissa säädöksissä (liite 3).

Alueellisten maaseudun kehittämissuunnitelmien metsätuotantoa edistävät toimenpiteet perustuvat metsäkeskuksittain laadittuihin lakisääntöihin alueellisiin tavoiteohjelmiin (metsälaki 1093/1996 4 §, asetus 1 § sekä MMM:n päätös). Näiden pohjalta on laadittu Kansallinen metsäohjelma 2010, jonka valtioneuvosto on hyväksynyt päätöksellään 4.3.1999.

Tuotosindikaattorit

- Mekaaninen puunjalostus
- Puun käyttö energian lähteenä
- Uudet myyntimahdollisuudet metsätaloustuotteiden käytön ja markkinoinnin edistämiseksi

Lomitus ja tilanhoitopalveluiden perustaminen (l)

Hyödynsaajat: Viljelijät, maaseutuyrittäjät

Tuensaajat:

Yksi tai useampi luonnollinen henkilö, yksityisoikeudellinen ja julkisoikeudellinen yhteisö tai säätiö

Tavoitteet:

Tavoitteena on parantaa maatilojen ja maaseutuyritysten kannattavuutta kannustamalla yhteistoimintaan tilanhoidon eri osa-alueilla. Näitä ovat mm. teknologian ja koneiden käyttö, tuotannollinen yhteistyö, verkostoituminen mm. markkinoinnissa sekä maatilojen hallintoon liittyvä yhteistyö. Tavoitteena on luoda joustavia lomitus-, sijaisapu- ja työvoimankäyttöjärjestelyjä ja työpalveluyrittäjyyttä maaseutuyritysten tarpeisiin. Maatalouden lomitus hoidetaan edelleen nykyisen kansallisen järjestelmän kautta.

Hanke-esimerkkejä:

- konerenkaiden ja koneurakoinnin toteutettavuusselvitykset
- konerenkaiden, tuotannollisen yhteistyön, tilojen taloushallintopalveluita tarjoavien yhteisten yritysten perustamisen ja käynnistämisen tuki, verkostoitumisen edistäminen
- edellisiin liittyvät selvitykset ja kehittämishankkeet, mm. markkinaselvitykset
- maaseutuyrityksille lomituspalveluita tarjoavien yhtiöiden ja yhteistyöenkaiden käynnistäminen

Tuki myönnetään kehittämistukena kehittämishankkeille sekä käynnistystukena em. organisaatioiden käynnistämiseen. Investoinnit rahoitetaan maatilojen investointeina (toimenpide a) tai kansallisesti rahoitettavina maatilojen investointeina.

Tukikelpoisuusperusteet on esitetty ohjelmaa koskevissa säädöksissä (liite 3)

Tuotosindikaattorit

- Konerenkaiden perustaminen
- Lomitus- ja tilanhoitopalveluiden perustaminen
- Muiden yhteistyöenkaiden/palveluiden perustaminen.

Maaseudun elinkeinojen ja maaseudun väestön peruspalvelut (n)

Hyödynsaajat: Maaseudun asukkaat

Tuensaajat:

Yksi tai useampi luonnollinen henkilö, yksityisoikeudellinen ja julkisoikeudellinen yhteisö tai säätiö, mm. paikallinen toimintaryhmä tai kyläyhdistys

Tavoitteet:

Maaseudun ja kylien elinvoimaisuuden ja vetovoimaisuuden kannalta on tärkeää, että infrastruktuuri on kunnossa ja peruspalvelut ovat toimivia. Toimenpiteellä ei korvata kunnan tai valtion toimialaan liittyvien tehtävien rahoitusta, vaan turvataan maaseudun välttämättömät palvelut niillä toimialoilla tai harvaan asutuilla alueilla, joilla palveluja ei ole muuten saatavissa.

Tavoitteena on toteuttaa hankkeita, joilla kehitetään uusia tehokkaita toimintamalleja palveluiden turvaamiseksi. Näitä voivat olla esim. kyliin perustettavat monipalvelupisteet, joissa yhdistetään eri toimintoja, kuten koulutusta, harrastustoimintaa, tietotuvan toimintoja, hoiva-, liikkumis- ja pestipalveluita jne.

Esimerkkejä tuettavista toimenpiteistä:

- palvelujen monipuolistaminen ja niiden uudet muodot
- yritysten ja muiden palvelujen tarjoajien yhteistoiminnan kehittäminen
- peruspalvelujen varmentaminen; mm. monipalvelupisteiden sekä liikkuvien, kiertävien tai telemaattisten palveluiden kehittäminen
- hoivapalvelut
- ateria ja siivouspalvelut
- kylien energia-, vesi- ja jätehuollon kehittäminen

Tukikelpoisuusperusteet on esitetty ohjelmaa koskevissa säädöksissä (liite 3)

Tuotosindikaattorit

- Palvelujen monipuolistaminen
- Jätehuollon kehittäminen

Kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen (o)

Hyödynsaajat: Maaseudun asukkaat

Tuensaajat:

Yksi tai useampi luonnollinen henkilö, yksityisoikeudellinen ja julkisoikeudellinen yhteisö tai säätiö, mm. paikallinen toimintaryhmä tai kyläyhdistys

Tavoitteet:

Nykyisen asukaspuhjan säilyttämisen lisäksi kylien kehittymiselle on tärkeää saada uusia asukkaita. Samoin asukkaiden viihtymiselle kylä elinympäristönä ja yhteisönä on tärkeä. Toimenpiteessä kannustetaan maaseudun asukkaita oman elinympäristönsä kehittämiseen. Kehittämistoiminnassa otetaan huomioon kaikki eri väestöryhmät ja ikäluokat.

Kyläympäristön viihtyisyyden lisäämisen ohella toimenpiteellä luodaan yritysmyönteistä ilmapiiriä ja siten luodaan pohjaa kylän toimeentulopohjan laajentamiselle ja taloudellisen yhteistyön lisäämiselle. Tähän voidaan pyrkiä mm. parantamalla etätöiden edellytyksiä.

Maaseudun kulttuuriperinnön suojelu ja säilyttäminen on tärkeää kylän identiteetille ja sitä kautta kylässä viihtymiselle. Kulttuuriperintöä voidaan hyödyntää myös elinkeinotoiminnassa ja näin luoda uusia työtilaisuuksia alueelle.

Esimerkkejä tuettavista toimenpiteistä:

- kylien sisäisen ja kylien välisen yhteistyön ja tiedotuksen kehittäminen
- paikallisyhteisöjen ja kylien asukkaiden aktivointi
- kulttuuri- ja vapaa-ajantoiminnan kehittäminen
- alueen maaseutukulttuurin elvyttäminen
- paikallishistorian ja perinteen tallettaminen ja esille tuominen
- maisemallisesti tärkeiden rakennusten ja kulttuuriympäristön hoito
- kylän yhteisten, monia palveluja ja töitä tarjoavien rakennusten kunnostus
- kylien kehittämissuunnitelmien laatiminen ja toteuttaminen
- kylien maisemanhoitosuunnitelmien laatiminen ja toteuttaminen
- ympäristön viihtyvyyden parantaminen
- vesiensuojelu ja vesistöjen kunnostukset
- maaseudun pientiestön parantaminen

Tukikelpoisuusperusteet on esitetty ohjelmaa koskevissa säädöksissä (liite 3)

Tukea ei voida myöntää samoihin kustannuksiin, joita on tuettu horisontaalisen maaseudun kehittämissuunnitelman perusteella.

Tuotosindikaattorit

- Paikallisyhteisöjen ja kylien aktivointi
- Maaseutukulttuurin ja alueen perinteen hyödyntäminen
- Ympäristön laadun ja viihtyvyyden parantaminen

Toimintojen monipuolistaminen maataloudessa ja sitä lähellä olevilla aloilla (p)

Hyödynsaajat: Maaseutuyrittäjät

Tuensaajat:

Yksi tai useampi luonnollinen henkilö, yksityisoikeudellinen ja julkisoikeudellinen yhteisö tai säätiö, esimerkiksi paikallinen toimintaryhmä, neuvontaorganisaatio tai yrittäjähdistys

Tavoitteet:

Tavoitteena on monipuolistaa maaseutualueiden elinkeinorakennetta luomalla edellytyksiä olemassa olevien maaseutuyritysten kilpailukyvyyn paranemiselle, kehittymiselle ja kasvamiselle sekä uusien yritysten perustamiselle.

Tärkeimpiä toimialoja ovat elintarvikkeiden, keräilytuotteiden ja luomutuotteiden jalostus (lukuunottamatta Annex I tuotteiden jalostus- ja markkinointi-investointien tukemista), luontoyrittäminen, tietotekniikka sekä metalli-, muovi- ja elektroniikka-teollisuuden ali- ja osahankinta. Kehittämiskohteena ovat kuitenkin kaikki toimialat puu-, matkailu- ja käsityöyrityksiä lukuunottamatta.

Hanke-esimerkkejä:

- elinkeinojen monipuolistamiseen liittyvät kehittämissuunnitelmat
- tuotekehitys ja markkinointi
- tuotantoketjujen ja -verkostojen luominen sekä muu yritysten väliseen yhteistyöhön kannustaminen
- metsien muihin tuotteisiin (non wood) liittyvät selvitys- ja neuvontahankkeet
- laadun parantamiseen liittyvät hankkeet (laatu järjestelmät, laatuosaamisen parantaminen)
- yritysten tarvitsemat asiantuntijapalvelut
- yrittäjäosaamisen lisääminen
- yrityskohtaiset kehittämis- ja investointitoimenpiteet
- teknologian kehittäminen ja käyttöönotto

Tukikelpoisuusperusteet on esitetty ohjelmaa koskevissa säädöksissä (liite 3)

Tuotosindikaattorit

- Elinkeinojen monipuolistaminen
- Tietotekniikan käytön edistäminen

Matkailu- ja käsityöelinkeinojen kannustaminen (s)

Hyödynsaajat: Matkailu- ja käsityöelinkeinojen harjoittajat

Tuensaajat:

Yksi tai useampi luonnollinen henkilö, yksityisoikeudellinen ja julkisoikeudellinen yhteisö tai säätiö, esimerkiksi paikallinen toimintaryhmä tai käsityö-, yrittäjä- tai kyläyhdistys

Tavoitteet:

Tavoitteena on monipuolistaa maaseutualueiden elinkeinorakennetta luomalla edellytyksiä olemassa olevien vapaa-ajan- ja virkistyspalveluja tuottavien yritysten sekä maaseutumatkailu- ja käsityöyritysten kilpailukyvyn paranemiselle, kehittymiselle ja kasvamiselle sekä uusien yritysten perustamiselle. Painopisteenä on matkailun majoitustilojen käyttöasteen kasvattamiseen tähtäävät, tuotekehitys- ja muut käyttökauden jatkamista tukevat kehittämistoimenpiteet sekä käsityö- ja matkailuyritysten yhteistyöverkostojen kehittäminen.

Hanke-esimerkkejä:

- maaseudun voimavaroihin perustuvien virkistys- ja ohjelmalvelujen kehittäminen (esimerkiksi hevosurheilu, kalastus, kulttuuri)
- virkistys- ja matkailupalveluiden sekä käsi- ja taide-teollisuustuotteiden tuotekehitys
- kalastusmatkailun kehittäminen
- kulttuurimatkailun kehittäminen
- yhteismarkkinointi ja yhteismarkkinointiin osallistuminen
- laadun ja laatuosaamisen kehittäminen
- ohjelmalvelujen ja matkailukohteiden yhteistyön kehittäminen
- yrittäjäosaamisen lisääminen
- matkailun toimintaympäristön parantaminen ja kehittäminen

Tukikelpoisuusperusteet on esitetty ohjelmaa koskevissa säädöksissä (liite 3)

Tuotosindikaattorit

- Matkailun toimintaympäristön parantaminen ja kehittäminen
- Matkailun tuotekehityksen edistäminen
- Matkailun laadun kehittäminen
- Käsityöelinkeinojen parantaminen ja kehittäminen

Liite 3

SÄÄDÖKSET

Maaseutuelinkeinojen rahoituslaki (329/1999)

Laki maatilatalouden kehittämisrahastosta (657/1966)

Metsälaki (1093/1996)

Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta (1094/1996)

Kirjanpitolaki (1336/1997)

Asetus maatilatalouden kehittämisrahastosta (1754/1995)

Asetus kestävän metsätalouden rahoituksesta (1311/1996)

Metsäasetus (1200/1996)

Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä (609/2000)

Maa- ja metsätalousministeriön asetus Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun yritystoimintaan ja kehittämiseen myönnettävän tuen kohdentamisesta vuonna 2006 (759/2005)

Maa- ja metsätalousministeriön asetus maaseudun kehittämistoimenpiteitä tuettaessa noudatettavasta menettelystä (129/2002)

Tiivistelmä

Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämisohjelma (ELMA)

Vuoden 2006 Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämisohjelma jatkaa niitä alueellisia maaseudun kehittämistoimenpiteitä, joita ALMA-ohjelman kehittämistoimin samalla alueella on edistetty ohjelmakaudella 2000–2006.

ELMA -ohjelman keskeisenä tavoitteena on maaseutuyritysten investointien, kehittämisen ja uuden yritystoiminnan sekä yrittäjyyteen liittyvän osaamisen ja neuvonnan edistäminen. Yritysneuvontapalveluiden avulla maaseudulle luodaan uusia yrityksiä ja edesautetaan olemassa olevia yrityksiä kehittämään toimintaansa. Lisäksi tavoitteena on erilaisten maaseutualueiden ja kylien myönteinen kehittyminen asuin-, työ- ja yrittämisen ympäristöinä. ELMA alueella on käynnissä myös lukuisia määriä laajoja alueellisia toimialakohtaisia teema- tai työohjelmia mm. elintarvike- ja puualalla sekä bioenergian käytön ja matkailun kehittämiseksi.

Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämisohjelmalle on Maatilatalouden kehittämisrahaston MAKERAn vuoden 2006 käyttösuunnitelmassa osoitettu kansallisia varoja 21 miljoonaa euroa. ELMA-ohjelmaa toteutetaan vuonna 2006 ja siitä rahoitettavat hankkeet voivat jatkua vuoden 2008 alkupuolelle saakka.

Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämisohjelmalla turvataan myös alueen 20 ALMA -toimintaryhmän työn jatkuminen, jolloin varmistetaan maaseudun paikallinen, omaehtoisuuteen perustuva asukaslähtöinen toiminta. ELMA-ohjelmasta on varattu kaksi miljoonaa euroa paikallisten toimintaryhmien aktivointihankkeille. Tämä varmistaa toimintaryhmien hallinnollisen toiminnan ja aktiivisuuden jatkumisen ALMA-alueella myös vuonna 2006. Toimintaryhmillä ei kuitenkaan ole käytössään omaa toimintaryhmäkohtaista rahoituskehystä.

Ohjelman elinkeinollisena tavoitteena on vaikuttaa erityisesti harvaan asutun ja ydinmaaseudun elinkeinorakenteen monipuolistumiseen. Tavoitteena on, että 55% ohjelman rahoituksesta käytetään yritysrahoitukseen. Ohjelmassa syntyy 300 kpl uusia yrityksiä.

Ohjelman työllisyystavoitteena on lisätä työn tekemisen mahdollisuuksia maaseudulla. Ohjelmalla vaikutetaan 850 uuden työpaikan syntymiseen, joista harvaan asutulle ja ydinmaaseudulle 550.

Ohjelman yleisenä vaikuttavuustavoitteena on vaikuttaa erityisesti harvaan asutun ja ydinmaaseudun väkiluvun alenemisen hidastamiseen, sekä siihen, että harvaan asutun ja ydinmaaseudun väestön sukupuolirakenne tasapainottuu vastaamaan koko maan keskiarvoa, eikä ikärakenne heikenny nykyisestään.

Ympäristöön positiivisesti vaikuttavien hankkeiden määrää seurataan ja tavoitteiden toteutumista arvioidaan yhdessä ALMA-ohjelman kanssa loppuarvioinnin yhteydessä.

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2006



Viimeisimmät julkaisut:

1/2006 Maaseutuelinkeinoneuvontajärjestöjen valtionapua saavan
toiminnan arviointi
ISBN 952-453-249-2